

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อการศึกษาบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา อันได้แก่ ผู้บริหาร ครูที่ปรึกษาและครูผู้สอน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับ "บทบาท" ได้มีผู้ให้ความหมายและความคิดเห็นไว้ดังนี้ คือ

ภิญโญ สาร (2516:283) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาท หมายถึง ความมุ่งหวังที่บุคคลในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งควรกระทำหรือแสดงพฤติกรรม อย่างใดอย่างหนึ่งออกมาในสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง บทบาทหน้าที่นี้มีความคู่กับ ตำแหน่งที่บุคคลดำรงอยู่เสมอ

กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ (2522:25) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาท หมายถึง แบบแผนของความตองการ เป้าหมาย ความเชื่อ ความรู้สึก ทัศนคติ ค่านิยม และการกระทำที่สมาชิกของสังคมต่างคาดหวังว่าควรจะเป็นไปตาม ลักษณะของตำแหน่งต่าง ๆ ที่มีอยู่

จิรพันธ์ กาญจนจิตรา (2522:20) กล่าวถึงบทบาทไว้ว่า ความหมายของ บทบาท อาจแยกพิจารณาได้ 2 ทาง คือ ถ้าพิจารณาด้านโครงสร้างของสังคม (social structure) แล้ว บทบาทหมายถึง ตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียก ต่าง ๆ ซึ่งแสดงลักษณะของบทบาทออกมา โดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครอง ตำแหน่งนั้น และอีกทางหนึ่งคือ พิจารณาด้านการแสดงบทบาทหรือการสังสรรค์ทาง สังคม (social interaction) บทบาทหมายถึง ผลเนื่องที่มีแบบแผนของการกระทำที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์แห่งการสังสรรค์นั้น

คำนิง สุวรรณรัตน์ (2523:16) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง แบบแผนของ พฤติกรรมที่บุคคลอื่นคาดหวัง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งควรกระทำตามลักษณะ ตำแหน่งที่ดำรงอยู่ นอกจากนี้ บทบาทหมายถึง หน้าที่หรือเงื่อนไขที่ต้องกระทำตาม

อำนาจที่ได้รับ

เปี่ยม น่องพลีศาล (2524:14) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาท หมายถึง ภาระหน้าที่ หรือรูปแบบของพฤติกรรมที่ต้องกระทำเพื่อดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง การกระทำหรือพฤติกรรมดังกล่าว จะเป็นผลมาจากความคาดหวังของบุคคลอื่น ๆ ในสังคมและจากความคิดเห็นของผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ด้วยบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งเดียวกันและอยู่ในสังคมเดียวกัน มักจะมีรูปแบบของพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ จะแสดงพฤติกรรมไปตามที่คาดว่า ผู้อื่นต้องการให้คนทำอะไร อย่างไร ในฐานะที่ตนเป็นผู้ดำรงตำแหน่งนั้น

ดังนั้น บทบาท ในความหมายโดยสรุปแล้ว ควรจะหมายความว่า แบบแผนของการแสดงพฤติกรรมตามหน้าที่ ที่บุคคลอื่นคาดหวังในตำแหน่งที่ดำรงอยู่ของบุคคลนั้น ๆ และในการวิจัยครั้งนี้ บทบาทจะหมายถึง การปฏิบัติจริงตามที่ทางสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้คาดหวังให้ผู้บริหาร ครูที่ปรึกษากิจกรรม และครูผู้สอน ได้ปฏิบัติในการจัดกิจกรรมการเรียน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา

บทบาทของผู้บริหาร

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้จัดส่งคู่มือการจัดกิจกรรมฯ ให้แก่โรงเรียนในสังกัดโดยเสนอแนวทางการบริหาร โครงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ในปี พ.ศ.2528 ดังมีใจความสำคัญดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนต้องแต่งตั้งคณะวิทยากรชั้นศึกษาคู่มือการจัดกิจกรรมอย่างละเอียด แล้วเตรียมบรรยายให้ผู้บริหารและคณะครูในโรงเรียนฟัง
2. ผู้บริหารจัดประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างคณะวิทยากร ผู้บริหาร คณะครูในโรงเรียนและกรรมการการศึกษาของโรงเรียน
3. ผู้บริหารแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อจัดทำโครงการเสนอให้ผู้บริหารโรงเรียนพิจารณาอนุมัติ

4. หลังจากได้รับอนุมัติโครงการ ให้คณะกรรมการเริ่มดำเนินงานตามโครงการในรูปของการทดลอง แล้วศึกษาขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรม ปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินกิจกรรมโดยมีขั้นตอนดังนี้

4.1 จัดประชุมเพื่อกำหนดหัวข้อ ประเมินสภาพปัจจุบันของโรงเรียน โดยให้คณะครูร่วมกันกำหนดหัวข้อที่จะใช้ประเมินผลหรือกำหนดวาระการประชุม

4.2 ผู้บริหารจัดประชุมเพื่อให้คณะครูได้มองสภาพโรงเรียนที่เป็นอยู่และสภาพที่คาดหวังของโรงเรียนในอนาคต

4.3 เพื่อให้โรงเรียนมีเป้าหมายที่แจ่มชัดว่าจะพัฒนาไปในแนวใด ผู้บริหารต้องจัดการประชุมเพื่อกำหนดเป้าหมายของโรงเรียนขึ้นและควรกำหนดวิธีปฏิบัติ เพื่อไปสู่เป้าหมายด้วย โดยให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย และเป้าหมายที่กำหนดต้องครอบคลุมกระบวนการในโรงเรียน โดยเน้นให้ทุกเป้าหมายไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย

4.4 นำแม่แบบ วิธีการประชาธิปไตยไปฝึกฝนนักเรียน โดยผู้บริหาร-โรงเรียน ควรกำหนดให้ทุกชั้นดำเนินกิจกรรมให้เป็นแนวเดียวกัน เช่น ทุกชั้นมีการสอน ชาวและเหตุการณ์ ฝึกฝนให้นักเรียนปกครองกันเองโดยมีครูเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ ครูประจำชั้น ประจำวิชา พยายามมอบงานที่มีลักษณะเป็นกลุ่มเพื่อให้นักเรียนได้รู้จักทำงานร่วมกัน และทุกชั้นเรียนต้องมีการสร้างข้อตกลง

4.5 ผู้บริหารโรงเรียนควรออกนิเทศการเรียนการสอนเป็นประจำทุกวัน หรือมอบหมายให้ครูวิชาการนิเทศ และควรมีการประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนเป็นประจำทุกเดือน

4.6 เมื่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยภายในชั้นเรียนเริ่มเป็นระบบมากขึ้น จึงค่อยเริ่มพิจารณาจัดกิจกรรมเสริมการฝึกระบบประชาธิปไตยให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนต่อไป

5. การนิเทศและติดตามผล ผู้ที่นิเทศและติดตามผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน คือ ผู้บริหารโรงเรียน หรือหัวหน้าฝ่ายวิชาการหรือครูที่มีความเข้าใจในเรื่องการจัดกิจกรรมฯ ที่ผู้บริหารเห็นว่ามี ความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์สูงพอที่จะนิเทศและติดตามผลการทำงานของเพื่อนครูในโรงเรียนได้ โดยผู้นิเทศอาจดำเนินการได้ ดังนี้คือ

5.1 จัดประชุมครู เพื่อชี้แจงแนวทางในการจัดกิจกรรมฯ

5.2 ผู้นิเทศให้คำปรึกษาหารือแก่ครูที่มีปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

5.3 ผู้นิเทศสังเกตการสอนของครูแต่ละชั้น และการจัดกิจกรรมอื่น ๆ เป็นครั้งคราว

5.4 สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในขณะที่อยู่ในห้องเรียน นอกห้องเรียน และขณะทำกิจกรรมว่ามีพฤติกรรมเป็นประชาธิปไตยหรือไม่

6. การประเมินผลโครงการการจัดกิจกรรมฯ ผู้บริหารและคณะครูควรร่วมกันประเมินผลการดำเนินการตามคู่มือการจัดกิจกรรมฯ

การบริหารโครงการสนับสนุนกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาเป็นการบริหารงานโครงการหนึ่ง เช่นเดียวกับโครงการอื่น ๆ ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ผู้ปฏิบัติงานในระดับจังหวัด คือ ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ศึกษาพิเศษ ผู้บริหารโรงเรียน และคณะครูในโรงเรียนจะต้องให้ความสนใจเกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานตามโครงการศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานตามโครงการ และกำหนดบทบาทในการปฏิบัติงานของตนเองให้ชัดเจน จนสามารถปฏิบัติงานอย่างได้ผล (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2528:152-160)

บทบาทของครูที่ปรึกษากิจกรรม

ครูมีบทบาทในฐานะผู้ช่วยเหลือ คอยให้คำแนะนำ ติดตามการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกิจกรรมต่าง ๆ เหมือนเงาตามตัว เมื่อพบข้อบกพร่องครูจะหาโอกาสสอบถามและแนะนำ อย่างไรก็ตามการปฏิบัติงานของครูนั้น มีเป้าหมายชัดเจนว่าจะสร้างเสริมนักเรียนให้รู้จักทำงานแบบประชาธิปไตย ที่มุ่งเน้นระบบประชาธิปไตยในรูปแบบหรือกระบวนการในการทำงานโดยใช้กระบวนการกลุ่ม (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2528 : 102, 35) ซึ่งบทบาทของครูในการใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย ควรปฏิบัติดังนี้

1. ยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกทุกคน
2. ปฏิบัติงานร่วมกับนักเรียนในงานที่ครูพิจารณาเห็นว่าควรทำ
3. กระตุ้นให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน

4. ให้ที่ประชุมคัดลึนใจในปัญหาต่าง ๆ โดยครูไม่คัดลึนใจเสียเอง เว้นแต่ นักเรียนจะคัดลึนใจผิดพลาดเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการ ครูจะคัดลึน และให้นักเรียน คัดลึนใจใหม่

5. นำมติที่ประชุมไปปฏิบัติจริง

6. พยายามสร้างมนุษยสัมพันธ์ด้วยความจริงใจ

7. ให้ความยุติธรรมแก่ทุกคนในกลุ่ม

8. ช่วยแนะนำให้การอภิปรายอยู่ในประเด็น

9. ใช้เทคนิคต่าง ๆ ของกระบวนการกลุ่มเพื่อฝึกให้นักเรียนปกครองกันเอง

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2528 : 38)

ประภาพรพรณ สุวรรณสุข (2523:46) เห็นว่าบทบาทและหน้าที่ของครู- ที่ปรึกษากิจกรรมนักเรียน มีดังนี้

1. เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินงานของ กิจกรรมนักเรียนเป็นอย่างดี

2. สามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงานของกิจกรรมนักเรียนแก่นักเรียนได้

3. สามารถให้คำแนะนำนักเรียนให้รู้จักเลือกเข้าเป็นสมาชิกของชุมชน

4. สามารถเร้าความสนใจของนักเรียนเพื่อให้มาร่วมกิจกรรมนักเรียนได้

5. เป็นผู้รายงานกิจกรรมต่าง ๆ ที่นักเรียนได้ปฏิบัติไปแล้วต่อผู้บริหาร -

โรงเรียน

6. ต้องคอยอยู่ใกล้ชิดนักเรียนทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรม

7. คอยดูแลการปฏิบัติกิจกรรมให้เป็นไปตามแผนการที่วางไว้

8. ถ้ามีสิ่งไม่ดียังงเกิดขึ้นภายในชุมชน จะต้องเป็นผู้รายงานให้ผู้บริหารทราบ

9. มีส่วนร่วมในการประเมินผลของกิจกรรม

บทบาทของครูผู้สอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน- ประถมศึกษานี้ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา 2521 โดยเน้นประชาธิปไตย ในเรื่องของวิถีชีวิตประชาธิปไตยเป็นหลักใหญ่ และวิถีชีวิต-

ประชาธิปไตยที่เห็นว่าควรปลูกฝังให้เป็นพฤติกรรมที่ถาวรในค่านักเรียนประถมศึกษา ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติกำหนด มีเพียง 3 ประการเท่านั้น คือ การให้รู้จักเคารพซึ่งกันและกัน(คารวะธรรม) การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม (สามัคคีธรรม) และการใช้เหตุผลในการทำงานและแก้ปัญหา(ปัญญาธรรม) และครูผู้สอนต้องฝึกให้นักเรียนใ้รู้จักวิถีชีวิตประชาธิปไตยจนเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตย ที่พึงประสงค์ก่อนแล้วค่อยฝึกเรื่องระบบประชาธิปไตยหรือการทำกิจกรรมพิเศษอื่น ซึ่งเป็นส่วนเสริมต่อไป เพราะถ้าครูผู้สอนฝึกฝนนักเรียนในห้องเรียนจนเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยแล้ว แม้จะไม่จัดกิจกรรมคณะกรรมการนักเรียนแต่พฤติกรรมเหล่านี้ก็จะติดตัวนักเรียนตลอดไป(ศิริกาญจน์ ทองอินทร์ ใน สบอ. เมืองราชบุรี 2529:2,4) ดังนั้นครูผู้สอนจึงมีหน้าที่ที่จะต้องฝึกฝนให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมที่แสดงถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตยดังต่อไปนี้คือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2528:4-20)

พฤติกรรมที่แสดงถึงการมีวิถีชีวิตประชาธิปไตย

จากการวิเคราะห์ความหมายของวิถีชีวิตประชาธิปไตย เพื่อให้เหมาะสมกับ จิตวิทยาพัฒนาการของนักเรียนระดับประถมศึกษา พฤติกรรมประชาธิปไตยของ นักเรียนควรแสดงออกดังนี้คือ(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2528:33-35)

1. คารวะธรรม พฤติกรรมที่แสดงออก ควรมีดังนี้

1.1 เคารพซึ่งกันและกันทางกาย ได้แก่ การแสดงความเคารพซึ่งกันและกัน เช่น การทักทาย การให้เกียรติผู้อื่น การแสดงความเคารพแก่บุคคลซึ่งอาวุโสกว่า การให้การต้อนรับแก่บุคคลและการแสดงความเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน

1.2 เคารพกันทางวาจา ได้แก่การพูดจาให้เหมาะกับกาลเทศะ ใช้คำพูดเหมาะสมตามฐานะของบุคคล พูดจาสุภาพ ไม่ก้าวร้าวส่อเสียด ไม่พูดในสิ่งที่จะทำให้ผู้อื่นเกิดความเคืองแค้น ไม่นำความลับของบุคคลอื่นไปเปิดเผยและไม่พูดนินทาหรือโกหกหลอกลวง

1.3 เคารพในสิทธิของผู้อื่น ได้แก่การไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นทั้งทางกายหรือวาจา รู้จักเคารพในสิทธิของผู้อื่นมาก่อนหลัง เคารพในความเป็นเจ้าของสิ่งของเครื่องใช้และต่อยุ่จักขออนุญาตเมื่อล่วงล้ำเข้าไปในที่อยู่อาศัยของบุคคลอื่น

1.4 เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ได้แก่ การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เมื่อมีผู้เสนอความคิดเห็นควรฟังด้วยความตั้งใจ และใคร่ครวญด้วยวิจารณญาณ หากเห็นว่าเป็นการเสนอแนวคิดที่ดีมีประโยชน์มากกว่าความคิดเห็นของตนก็ควรยอมรับและปฏิบัติตาม

1.5 เคารพกฎ ระเบียบของสังคม ได้แก่ การยึดมั่นในกรอบระเบียบของสังคม เช่น วัฒนธรรมประเพณี กฎเกณฑ์ทางสังคมและกฎหมายของประเทศ

1.5 มีเสรีภาพและใช้เสรีภาพในขอบเขตของกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณี

2. สามีคิธรรม พฤติกรรมที่แสดงออกควรมีดังนี้

2.1 การรู้จักประสานประโยชน์โดยถือประโยชน์ของส่วนรวมหรือของชาติเป็นที่ตั้งได้แก่ การทำงานร่วมกันอย่างสันติวิธี รู้จักการประนีประนอม โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวมเป็นใหญ่ มีการเสียสละความสุขส่วนตน หรือหมุ่คณะเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมหรือของชาติ

2.2 ร่วมมือกันในการทำงาน หรือทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด ร่วมกันโดยมีบุคคลผู้ร่วมงานตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ในการร่วมกันทำงานนี้ จะต้องมีการวางแผนในการทำงานร่วมกัน คิดร่วมกัน และทำร่วมกัน เมื่อถึงขั้นตอนของการทำงานก็ช่วยเหลือกันอย่างตั้งใจจริงจัง ไม่หลีกเลียงหรือทำแบบเอาเปรียบผู้อื่น

2.3 เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

2.4 รับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากส่วนรวมและหน้าที่ต่อสังคม

2.5 ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในกลุ่ม ในหน่วยงานและในสังคม

3. ปัญญาธรรม พฤติกรรมที่แสดงออกควรมีดังนี้

3.1 การไม่ถือตนเป็นใหญ่ คือ การรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การยอมรับฟังและปฏิบัติตามมติของเสียงส่วนมากในที่ประชุมหรือในการทำงานต่าง ๆ และการรู้จักเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

3.2 เน้นการใช้ปัญญา ใช้เหตุผลและความถูกต้องในการตัดสินใจหาข้อสรุปไม่ใช้เสียงข้างมากในการตัดสินใจหาข้อสรุป

3.3 เมื่อมีปัญหาใดเกิดขึ้นหรือเมื่อมีเรื่องที่จะต้องตัดสินใจ ทุกคนต้อง
ร่วมกันคิดและช่วยกันตัดสินใจ โดยใช้เหตุผล

3.4 ในกรณีที่มีปัญหาโต้แย้งในหมู่คณะ จะต้องช่วยกันอภิปรายจนกระทั่ง
สามารถชักจูงให้ทุกคนเห็นคล้อยตาม เมื่อเกิดกรณีที่ต่างก็มีเหตุผลที่ดีด้วยกันและไม่อาจ
ชักจูงให้กลุ่มหันไปทางใดทางหนึ่งได้เท่า นั้นจึงจะใช้วิธีการออกเสียง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วสันต์ พรหมบุญ(2522:168-227) ได้ศึกษาโปรแกรมการจัดกิจกรรม
เสริมหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาสภาพการ
จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างคืออาจารย์
และนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา-
เอกชน สังกัดกรุงเทพมหานคร สังกัดกรมสามัญ ประเภทละ 250 คน รวมเป็นกลุ่ม
ตัวอย่างประชากรทั้งสิ้น 500 คน โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น พบว่า ปัญหา
และอุปสรรคในการจัดกิจกรรมนักเรียน คือ ครูบางคนไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร
นักเรียนไม่สนใจ ไม่เข้าใจและเห็นความสำคัญของกิจกรรมเสริมหลักสูตร เวลาไม่พอ
อุปกรณ์ไม่พอเพียง ผู้ปกครองไม่เห็นความสำคัญ

ปิยวดี นิรังคะเปาระ (2522:82) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมนักเรียนใน
โรงเรียนประถมศึกษา เพื่อสำรวจปัญหาและความต้องการและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ
การจัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างคือ ครูใหญ่
ครู และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
จำนวนทั้งสิ้น 500 คน โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นเครื่องมือ พบว่า
กิจกรรมส่วนใหญ่ผู้บริหารและครูจัดขึ้นเอง นักเรียนไม่ทราบวัตถุประสงค์และวิธีการ
ดำเนินงานที่แน่ชัด นักเรียนจึงไม่เห็นความสำคัญ เมื่อจัดกิจกรรมแล้วไม่มีการ
ประเมินผลอย่างสม่ำเสมอและมีปัญหาเรื่องการเงิน เวลา อุปกรณ์และสถานที่

ทีระพงษ์ ศรีเหนียง (2524:90-92) ได้ศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับ
พลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3,4,5,6 โรงเรียน -

บ้านพุ่มวง เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่คาดหวัง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาเป็นนักเรียนชั้น ประถมปีที่ 3, 4, 5 และ 6 โรงเรียนบ้านพุ่มวง ตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี รวม 100 คน โดยใช้แบบสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับพลเมืองดี ในวิถีชีวิตประชาธิปไตย 8 คุณลักษณะ จำนวน 30 สถานการณ์ พบว่า จำนวนนักเรียน ที่มีพฤติกรรมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยสูงกว่าเกณฑ์ ที่คาดหวังไว้ ได้แก่คุณลักษณะต่อไปนี้คือ การมีความรับผิดชอบ การทำงานเป็นหมู่คณะ การเคารพในความเสมอภาคของมนุษย์ การมีวินัยในตนเอง การรู้จักสิทธิและหน้าที่ของ ตนเองและผู้อื่น การยอมรับในเหตุผล ความคิดเห็นที่แตกต่างเกี่ยวกับเกณฑ์ที่คาดหวัง ได้แก่ คุณลักษณะการเชื่อในวิธีการหาเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ และผู้วิจัยได้เสนอแนะ สำหรับครูทั่วไปดังนี้

1. เพื่อให้การปลูกฝังประชาธิปไตยแก่นักเรียนบังเกิดผลสำเร็จ ครูทุกคน ควรเป็นผู้ตระหนักในคุณค่าของประชาธิปไตย มีค่านิยมที่เอื้ออำนวยต่อประชาธิปไตย ในการจัดกิจกรรม จึงจะเป็นการถ่ายทอดคุณลักษณะของพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย แก่เยาวชน

2. ในการสอนทุกวิชา ควรปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียน บ้านพุ่มวง ให้ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของ พลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยแก่เยาวชน

3. ครูทุกคนร่วมมือกันพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยแก่นักเรียน ให้นักเรียน ทำงานเป็นกลุ่ม การแสดงความคิดเห็น การรู้จักแสวงหาความรู้ วิธีการอยู่ร่วมกับคนอื่น เป็นคน ทั้งนี้ เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะการดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตยจาก ประสบการณ์ตรง

4. การเรียนการสอนควรเน้นเรื่องการเชื่อในวิธีการหาเหตุผลเชิง วิทยาศาสตร์ให้มาก

อนงศศิริ วิชาลัย (2525:95) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพะเยา เพื่อศึกษาสภาพการจัด กิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพะเยา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ครูใหญ่ ครู และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6

ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพะเยา จำนวน 1,080 คนโดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยปรับปรุงมาจากของวสันต์ พรหมบุญ และอนุชา เทวราชสมบุญ พบว่า เกี่ยวกับการปกครองและการประชุมโรงเรียนส่วนใหญ่ได้จัดให้มีการอบรมหน้าเสาธงตอนเช้าก่อนเข้าห้องเรียน การประชุมทุก ๆ วันศุกร์สัปดาห์ โดยจัดครูเวรผลัดเปลี่ยนกันอบรม การพบปะนักเรียนก่อนเริ่มเรียนและก่อนกลับบ้านของครูประจำชั้น บางโรงเรียนมีการจัดตั้งสารวัตรนักเรียน เพื่อดูแลความเรียบร้อยในโรงเรียน การจัดตั้งสถานักเรียนมีคณะกรรมการนักเรียนปกครองกันเอง ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรม พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ประสบปัญหาในด้านงบประมาณที่ใช้ ค่าเนินการ โรงเรียนขาดอุปกรณ์และสถานที่ที่จะจัดกิจกรรม ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถพิเศษ

จวงจันท์ พวงจันท์แดง (2526:67-73) ได้ศึกษาสภาวะผู้นำของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของนักเรียนประถมศึกษาที่ศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 และเปรียบเทียบภาวะผู้นำของนักเรียนประถมศึกษาในโรงเรียนที่อยู่ในโครงการจัดกิจกรรมประชาธิปไตย กับโรงเรียนธรรมดา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย สังกัดเทศบาล และโรงเรียนราษฎร์ ปีการศึกษา 2525 ในจังหวัดเชียงราย จำนวน 500 คน เป็นโรงเรียนในโครงการจัดกิจกรรมประชาธิปไตย จำนวน 267 คน และนักเรียนในโรงเรียนแบบธรรมดา จำนวน 233 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสำรวจที่ปรับปรุงมาจากแบบสำรวจของยาใจ วิระชาติ เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ จำนวน 39 ข้อ พบว่า ปัญหาหนึ่งที่โรงเรียนประสบอยู่ในการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนคือ การใช้เวลาในการดำเนินกิจกรรมหน้าเสาธง โรงเรียนจึงปรับปรุงการดำเนินงานโดยมอบให้คณะกรรมการนักเรียนเป็นผู้พิจารณาตัดสินความดีของผู้ที่ทำดีแทนการร่วมกันพิจารณาหน้าเสาธง และบางโรงเรียนยังประสบปัญหานักเรียนขาดความศรัทธาในตัวประธานสถานักเรียน ปัญหาเหล่านี้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมและผู้วิจัยได้เสนอแนะสำหรับบุคลากรที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

1.1 ควรให้ความรู้แก่ครูและนักเรียนในเรื่องประชาธิปไตยโดยให้ความรู้ความเข้าใจในหลักการและวิธีการดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตย และกระตุ้นให้ครูและนักเรียนเห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน มีความกระตือรือร้นและสนับสนุน ตลอดจนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมอย่างจริงจัง

1.2 เพื่อเป็นการประหยัดเวลาในการพิจารณาโทษของผู้ทำความผิด หนึ่งสัปดาห์ต่อสัปดาห์ อาจารย์มอบหมายให้คณะกรรมการนักเรียนประจำวันเป็นผู้พิจารณาโทษ ร่วมกับสมาชิกในห้องเรียนในเวลาก่อนหรือหลังเลิกเรียนหรือในเวลาว่างที่โรงเรียนได้ กำหนดไว้เป็นพิเศษ

1.3 นักเรียนควรได้เลือกประธานนักเรียนด้วยวิธีการประชาธิปไตย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับครู

2.1 ครูควรพัฒนานักเรียนระดับประถมศึกษา ในคุณลักษณะต่อไปนี้ คือ ความรอบรู้ในหลักการแห่งการเป็นผู้นำ การตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหาและการประนีประนอม ความรับผิดชอบ การสื่อความหมายและชั้นดี

2.2 ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกทำงานร่วมกัน โดยฝึกคิด และฝึกปฏิบัติจริง ผลักดันเป็นผู้นำและผู้ตาม ตลอดจนเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกหัวหน้ากลุ่มเอง

2.3 ครูควรได้ประเมินผลการจัดกิจกรรม และพัฒนาการของเด็กในชั้นต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ

สำหรับ แทงนาวา (2527:173-174) ได้ศึกษาความต้องการของครูและผู้บริหารในการพัฒนาสมรรถภาพด้านการจัดบริการ และด้านการจัดโครงการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อเปรียบเทียบความต้องการในการพัฒนาสมรรถภาพด้านการจัดบริการและการจัดโครงการ ของครูและผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีความแตกต่างกันในด้านขนาดและเขตที่ตั้งของโรงเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากร คือผู้บริหารโรงเรียนและครู จำนวนทั้งสิ้น 527 คน โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นเครื่องมือ พบว่า ครูและผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียน-

การสอนในระดับประถมศึกษาว่ามีได้จำกัดขอบเขตอยู่ในเฉพาะห้องเรียนเท่านั้น แต่ยังคงส่งเสริมประสบการณ์ด้านอื่น ๆ ให้แก่นักเรียนตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถของแต่ละคนอีกด้วย โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ทุกโรงเรียนพยายามจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรหลายชนิดให้แก่นักเรียน แต่ต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย เช่น การขาดแคลนครูที่มีความรู้ในการจัดกิจกรรมเฉพาะอย่าง สถานที่คับแคบไม่มีบริเวณสำหรับจัดกิจกรรม อุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมไม่เพียงพอ และในบางครั้งครูไม่ให้ความร่วมมือ

สุรพล จิตต์อำไพ (2527:พ. 110-190) ได้ศึกษารูปแบบของกิจกรรมโรงเรียนประถมศึกษาที่จัดกิจกรรมที่เน้นตามลักษณะที่เด่นของกิจกรรม 6 รูปแบบ คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านการเกษตร ด้านสหกรณ์ ด้านการส่งเสริมประชาธิปไตย ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน และด้านการบริการ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนโดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 83 โรงเรียน โดยใช้แบบบันทึกคุณสมบัติและกิจกรรมโรงเรียนประถมศึกษา โดยผู้วิจัยและผู้ทำหน้าที่นี้เทศในโรงเรียนบันทึกข้อมูลแทนผู้วิจัย พบว่า

1. หลักการสำคัญที่ทำให้โรงเรียนสามารถจัดทำกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยได้ดีเด่น ได้แก่ การที่ครูเข้าใจหลักการประชาธิปไตย มีความอดทนในการฝึกให้นักเรียนมีวินัย และความรับผิดชอบในตนเองและกลุ่ม อันเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของประชาธิปไตย

2. การจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน สามารถจัดได้ทั้งในโรงเรียนขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก เพียงแต่จะมีความแตกต่างของรูปแบบในการจัดบางลักษณะของกิจกรรมเท่านั้น

3. ลักษณะการบริหารกิจกรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการดำเนินงาน เพราะก่อนที่ครูจะสามารถฝึกให้นักเรียนมีวิถียุทธศาสตร์ประชาธิปไตย ลักษณะการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูจะต้องเป็นประชาธิปไตยเสียก่อน

4. ลักษณะของการจัดกิจกรรมมี 4 แบบคือ

4.1 กิจกรรมสร้างบรรยากาศประชาธิปไตย

4.2 กิจกรรมนักเรียนดำเนินการปกครองโดยใช้สถานักเรียน

4.3 กิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

4.4 กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

และผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า กิจกรรมการส่งเสริมประชาธิปไตยแก่นักเรียนเป็นกิจกรรมที่ควรจัดเพื่อเป็นการฝึกฝนให้นักเรียนทำงานเป็นกระบวนการกลุ่ม สามารถช่วยครูในการจัดกิจกรรมเพื่อเป็นการฝึกฝนให้นักเรียนทำงานเป็นกระบวนการกลุ่ม สามารถช่วยครูในกิจกรรมอื่น ๆ ได้ทุกกิจกรรม เป็นการลดภาระ ลดเวลา และสามารถทำให้โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมได้ดีเด่นโดยง่าย

บุญสือ ปาระมี (2529: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับลักษณะและความต้องการการนิเทศของครูที่ปรึกษากิจกรรมนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 8 พบว่า

1. ปัญหาการปฏิบัติงานอันเนื่องมาจากคุณลักษณะส่วนใหญ่จะไม่มีปัญหา แต่ครูที่ปรึกษาจำนวนไม่น้อย มีปัญหาซับซ้อนในเรื่องความแม่นยำ ความรู้ความเข้าใจเนื้อหาวิชาเช่นบางเรื่อง เกี่ยวกับความสามารถในการจัดกิจกรรมให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีปัญหาในเรื่องความร่วมมือในการทำงานของนักเรียน

2. ปัญหา ในการปฏิบัติงานอันเนื่องมาจากงานในหน้าที่ของครูที่ปรึกษา กิจกรรมนักเรียน ในด้านการให้คำปรึกษา ด้านควบคุมดูแลการทำงาน of นักเรียนให้เรียบร้อย และด้านความรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมนักเรียนไม่มีปัญหาในการปฏิบัติงาน ส่วนงานในหน้าที่ด้านการสนับสนุนการจัดกิจกรรม มีปัญหาในเรื่องของงบประมาณเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรม งานในหน้าที่ด้านการสร้างความสนใจนักเรียน มีปัญหาเกี่ยวกับไม่มีโอกาสได้เห็นตัวอย่างการจัดกิจกรรมดี ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ ไม่สามารถจัดกิจกรรมให้สนองความต้องการและความสนใจของนักเรียนทุกคนได้ และขาดการปฏิบัติที่นำไปใช้ในในชีวิตจริง ๆ ใต้น้อย งานในหน้าที่ด้านการประสานงานและประเมินผล มีปัญหาเกี่ยวกับไม่มีเวลาออกไปสำรวจแหล่งวิทยากรในชุมชน

3. ความต้องการการนิเทศของครูที่ปรึกษา กิจกรรมนักเรียนเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่ปรึกษา มีความต้องการการนิเทศทุกด้าน ด้านการสละเวลาและกำลังงานเพื่อช่วยงานกิจกรรมนักเรียน ต้องการเรื่องการช่วยเหลือนักเรียนในการจัดกิจกรรม ด้านความสนใจและความเข้าใจนักเรียน ต้องการเรื่องความเข้าใจในความต้องการของ

นักเรียน ด้านความรู้และทักษะในสาขาที่เป็นครูที่ปรึกษา ต้องการเรื่องความรู้ในการจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการต่าง ๆ ด้านความสามารถในการจูงใจนักเรียน ต้องการเรื่องการจัดกิจกรรมให้นักเรียนสนใจร่วมกันได้ และด้านอารมณ์หนักแน่นต้องการรับการนิเทศในเรื่อง การมีอารมณ์หนักแน่นมั่นคงต่อสิ่งที่มากระทบ

4. ความต้องการการนิเทศของครูที่ปรึกษากิจกรรมนักเรียนเกี่ยวกับงานในหน้าที่ของครูที่ปรึกษามีความต้องการนิเทศในทุกด้าน ด้านการให้คำปรึกษา ต้องการในเรื่องการให้คำปรึกษาแก่นักเรียนในการสร้างอุปกรณเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียน ด้านการสนับสนุนการจัดกิจกรรมนักเรียน ต้องการเรื่องส่งเสริมให้จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ด้านการควบคุมดูแลการทำงานของนักเรียนให้เรียบร้อย ต้องการในเรื่องการไปศึกษาดูงานโรงเรียนที่จัดกิจกรรมและมีการควบคุมดูแลการจัดกิจกรรมนักเรียนที่เด่น ด้านความรับผิดชอบในการจัดกิจกรรม ต้องการในเรื่องการทราบหน้าที่ ขอบเขตงานของครูที่ปรึกษากิจกรรมนักเรียน ด้านการสร้างความสนใจนักเรียน ต้องการในเรื่องการจัดกิจกรรมให้แปลกใหม่ และในด้านการประสานงานและประเมินผล มีความต้องการรับการนิเทศในเรื่องการรู้จักหาแหล่งวิชาการในชุมชนมาเป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรมนักเรียน